

Anna Mierzejewska
Doktorantka UKSW

Warszawa, dn. 15.03.2023

Skrót rozprawy doktorskiej
pod tytułem
„Duchowość nazaretańska w ujęciu
bl. Marii od Pana Jezusa Dobrego Pasterza - Franciszki Siedliskiej
(1842 -1902)”

Każdy z założycieli i założycielek zgromadzenia zakonnego czy instytutu życia radami ewangelicznymi ubogaca odkrytym charyzmatem Kościoła powszechny, ukazując niezwykłą hojność Boga w propozycjach drogi, jakie czyni człowiekowi. Franciszka Siedliska pociągnięta ideałem Świętej Rodziny z Nazaretu jest jedną spośród wielu, którzy taką drogą podążali, a jednocześnie jedyną w swoim rodzaju. Jest jedną z wielu, gdyż wpisywała się w tradycję monastyczną sięgającą IV wieku, a duchowość nazaretańska była i jest płodnym gruntem, na którym wyrosły na przykład historie takich osób jak Bolesława Lament, Jan Bertier czy Karol de Foucauld¹. Jest to jednocześnie droga jedyna, ponieważ posiada charakterystyczne elementy, które konstytuują ją w sposób niepowtarzalny.

Przedmiotem naszej rozprawy jest postać polskiej błogosławionej Marii od Pana Jezusa Dobrego Pasterza² - Franciszki Siedliskiej (1842-1902) oraz odkryta i opisana przez nią droga duchowości nazaretańskiej. Ideałem Franciszki, który przez całe życie usilnie zgłębiała, a także który zalecała naśladować, była praktyka cnót i podążanie śladem ukrytego życia Świętej Rodziny. Błogosławiona Matka Siedliska na tej drodze doszła do pełnego upodobnienia się do Chrystusa i na nią zapraszała innych, zakładając Zgromadzenie Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu³. Możemy powiedzieć za o. K. Hołdą, że życie duchowe Założycielki Nazaretanek było głównie związane z założeniem, prowadzeniem i rozwojem

¹ Por. A. Leonczak, *Franciszka Siedliska, jako Założycielka Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 1996, s. 78.

² Dalej stosujemy także skrót predykatu jako: PJDP.

³ Por. A. Riccardi, *Franciszka Siedliska. Matka Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza Założycielka Zgromadzenia Sióstr Najśw. Rodziny z Nazaretu*, tł. I. Krajewska, W. Minkiewicz, Rzym 1987, s. 268.

zarówno duchowym, jak i formalnym nowopowstałej rodziny zakonnej, w czym najpełniej ukazały się wszelkie inspiracje otrzymane od Boga, a dotyczące istoty duchowości nazaretańskiej⁴.

Jednak w perspektywie spojrzenia Marii od PJDP byli obecni także inni: rodziny, osoby samotne czy kapłani. Stąd jej inspiracja, aby żyć na wzór Jezusa, Maryi i Józefa świętego, traktowana jest przez nas szeroko, tak jak robiła to nasza Bohaterka. Ruch taki prowadzi między innymi do odkrycia duchowości nazaretańskiej jako propozycji drogi dla każdego człowieka, niezależnie od jego sytuacji życiowej.

Kontekst, w jakim spotykamy Matkę Siedliską jest złożony. Trzeba podkreślić, że całe XIX-wieczne stulecie żyje rytmem szybkich zmian, atmosferą dynamicznie ścierających się rozlicznych poglądów umysłowych i społecznych⁵. Przekształcenia są widoczne zarówno w gospodarce, nauce, sztuce, jak również w obyczajach⁶. Także w Kościele następują zmiany, choć katolicy tego czasu raczej bronią swego stanowiska niż rozwijają nowe koncepcje teologiczne. Muszą opierać się zarówno tendencjom sekularyzmu, liberalizmu, socjalizmu/komunizmu, jak i drapieżnemu kapitalizmowi. Ponadto stawiali czoło pozostałościom kwietyzmu i jansenizmu⁷. Ponadto duże znaczenie miały objawienia Maryjne w La Salette (1846) i Lourdes (1858). Wyjątkowym wydarzeniem było też ogłoszenie dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Matki Bożej (1854)⁸ oraz obrady Soboru Watykańskiego I (1869-1870)⁹.

Ważną przestrzenią, której nie można pominąć jest także środowisko społeczne Siedliskiej. Urodzona w Roszkowej Woli na Mazowszu, jedyna córka zamożnego ziemianina, Adolfa Siedliskiego, plasuje się zarówno w tradycyjnym systemie wychowania religijnego, silnie związanego ze specyficznym charakterem polskiego katolicyzmu, jak i kształcenia kulturowego¹⁰. Tam główną misją kobiety była przestrzeń rodzinna, zarządzana jednak i zabezpieczana przez męża, jeśli był on w domu. Gdy aspiracje ziemianki były inne, mogła ona szukać sensu swego życia w religii, filozofii, czasami także w ideologiach i polityce¹¹. Jeśli chodzi o powołanie zakonne, często w ogóle nie brano go pod uwagę, z powodu

⁴ Por. K. Hołda, *Za Jezusem z Nazaretu*, Rzym 1979, s. 21.

⁵ Por. N. Davies, *Europa*, tł. E. Tabakowska, Kraków 2010, s. 759.

⁶ Por. K. Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*, Warszawa-Kraków 1986, s. 482; T. Kizwalter, *Historia Powszechna, Wiek XIX*, Warszawa 2007, s. 360-364.

⁷ Por. J. Aumann, *Zarys historii duchowości*, s. 267-282.

⁸ Por. M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego, Czasy Nowożytny*, Warszawa 1991, t. III, s. 380.

⁹ Por. M. Chaberek, *Papieże wobec problemów teologicznych XIX wieku*, Lublin 2009, s. 7.

¹⁰ Por. A. Leonczak, *Franciszka Siedliska*, s. 60; De Chantal Dylewska, *Out of Nazareth*, New York 1974, s. 11.

¹¹ Por. E. M. Kostrzewska, *Ziemianki Królestwa Polskiego i polityka (przełom XIX i XX wieku) Konteksty, uwikłania, wybory, Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XV* (2015) 43.

dziedziczonego po Oświeceniu negatywnego obrazu, jaki posiadał on w oczach ówczesnego społeczeństwa¹².

Wszystkie poruszane kwestie opierają się na analizie materiału źródłowego, którym są liczne pisma naszej Bohaterki. Spuścizna Franciszki Siedliskiej jest ogromna, samych listów do różnych osób pozostawionych przez nią, jest około siedem tysięcy. Poza tym mamy także do czynienia z pokaźną ilością notatek czynionych w zeszytach, na kartkach różnej wielkości czy bilecikach¹³. Sporo materiału źródłowego pozostaje nadal w rękopisach, część jest opracowana i dostępna w maszynopisach. Do dzieł, które zostały opracowane i wydane należą: *Autobiografia*, *Dzienniki duchowe* (dwa tomy), *Rozmowy z Panem Jezusem*, *Konferencje*, *Wybór listów*. Z powodu ogromu literatury źródłowej w niniejszej analizie ograniczyliśmy się jedynie do źródeł wydanych drukiem oraz dostępnych w maszynopisach. Ponadto mamy szereg pozycji, które są opracowaniami biograficznymi, quasi-historycznymi czy też poruszającymi tematy związane z założeniem i funkcjonowaniem Zgromadzenia Nazaretanek.

Pomimo tak obfitego materiału badania nad duchowością nazaretańską w ujęciu Marii od PJDP nie były łatwe. Przede wszystkim dlatego, iż pozostawione źródła są niekompletne (np. zaginęła najbardziej newralgiczna część *Autobiografii*) oraz naznaczone stylem epoki i pisarstwa Franciszki. Ponadto, jak dotąd, nie ma opracowanej krytycznie biografii Założycielki Nazaretanek, która nie tylko pomogłaby uporządkować chronologicznie poszczególne wydarzenia, ale dałaby też podstawę do wnikliwszych badań nad historią charyzmatu Marii od PJDP. Trzecia trudność związana jest z opracowaniami. Dostępne publikacje na temat Matki Siedliskiej w przeważającej części prezentują jej osobę w dwóch odsłonach. Pierwsza: w funkcji Założycielki Zgromadzenia Nazaretanek, pomijając przy tym zupełnie szeroki kontekst odkrytej przez nią drogi jako propozycji dla chrześcijan. Druga: w kontekście z góry założonych idei, np. Siedliska jako prekursorka koncepcji Soboru Watykańskiego II czy jako przykład cnót potwierdzających beatyfikację. W ten sposób nasza Błogosławiona została niejako zamknięta w roli ograniczającej sposób patrzenia na jej bogate i święte życie, a wnioski jakie tam odnajdujemy są niestety jednorodne.

Do zagadnień równie problematycznych zaliczyć należy brak poprawnej, historycznej weryfikacji postaci dwóch kapucynów: o. Leandra Lendziana i br. Stefana Remiszewskiego oraz ich roli w procesie rozeznawania i pogłębiania rozumienia własnego

¹² Por. J. Kłoczowski, *Od pustelni do wspólnoty*, Warszawa 1987, s. 267-268; M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego. Czasy nowożytne 1758-1914*, Warszawa 1991, t. III, s. 19.

¹³ Por. A. Leonczak, Wstęp w: *Wybór listów*, F. Siedliska, s. XVI; A. Leonczak, *Franciszka Siedliska*, s. 12.

charyzmatu przez Matkę Siedliską. Na pierwszy plan wysuwa się tutaj sprawa domniemyanych wizji brata Stefana. Chodzi przede wszystkim o brak oceny tych treści przez odpowiednie instytucje kościelne, jak i krytyczne opracowanie zapisów, jakie pozostały w Archiwum Generalnym Sióstr Nazaretanek w Rzymie.

Niniejsze studium składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, aneksu, zakończenia, bibliografii i wykazu używanych skrótów. Każda z wyżej wymienionych części prezentuje zagadnienia opracowane odpowiednimi metodami badawczymi. Posługujemy się metodą powszechnie przyjętą w tego rodzaju pracach, czyli: historyczną, analityczno-porównawczą i syntetyczną. Pozwoliły one na usytuowanie działalności Franciszki Siedliskiej w kontekście historycznym, kulturowym i religijnym, a także w tradycji monastycznej. Dokonana została także kwerenda wypowiedzi Siedliskiej dotyczących naszego tematu, skomentowana przy pomocy innych źródeł historycznych, teologicznych oraz współczesnych opracowań.

Nasza analiza źródeł zmierzała do wskazania i opisanie oryginalności drogi duchowości nazaretańskiej. Powyższe badania zaowocowały następującymi wnioskami. W rozdziale pierwszym pracy prezentującym jak najszerszą bazę ogólną, będącą podstawą dla duchowości nazaretańskiej, poprzez interpretację zapisów biblijnych, apokryficznych oraz odwołań do odkryć archeologii biblijnej, ukazujemy szczególnie ewangeliczne poszukiwania Matki Siedliskiej oraz możliwe konotacje apokryficzne i archeologiczne. Wszystko uzupełnione jest zestawieniem myśli teologicznej dotyczącej Świętej Rodziny od Ojców Kościoła, aż po czasy współczesne Franciszce Siedliskiej, których wpływ jest także widoczny w jej spuściźnie.

Kolejna przestrzeń naszych poszukiwań w rozdziale drugim ma za zadanie zaprezentować spojrzenie Marii od PJD na Świętą Rodzinę. Na początku zostały wyeksponowane osoby tworzące Wspólnotę Nazaretańską, aby następnie za Franciszką Siedliską, wskazać na charakterystyczne elementy tejże. Powyższa prezentacja ma znaczenie kluczowe, gdyż ukazuje niepowtarzalność odkrycia i obrany kierunku naśladowania, jako życia ukrytego, które jest zaszczepiane mocą łaski Boga, by stawać się Królestwem Jego Miłości.

To akt Wcielenia jest momentem szczególnym, który zmienia wszystko i rozpoczyna zupełnie nowy etap relacji Bóg-człowiek.

Trzeci rozdział poświęcony jest historii osoby Matki Siedliskiej; prezentując to, co w jej życiu stanowi pierwsze i bezpośrednie źródło wyboru duchowości nazaretańskiej jako własnej, a co można zaliczyć do inspiracji drugorzędnych. Jedną z najtrudniejszych kwestii okazuje się odnalezienie pierwszej i bezpośredniej inspiracji nie tylko w kontekście

przestrzeni duchowej, ale i historycznej. Tutaj wyniki naszych badań nie dają jednoznacznej odpowiedzi, dlatego wskazujemy raczej na kilka równorzędnych elementów inspiracyjnych, jak: spuścizna M. Wojewódzkiej i grupy lubelskich tercjarek, inkarnacyjne elementy duchowości franciszkańskiej, czy w końcu domniemane wizje br. Stefana, których treść bezpośrednio dotyczyła Siedliskiej, jednak zainspirowała nie ją, lecz jej ówczesnego kierownika duchowego o. Leandra. Ponad tymi czynnikami unosi się przemożne działanie łaski od Boga poprzez wewnętrzne oświecenia, jakie otrzymywała Franciszka nie tylko na modlitwie.

W przestrzeni zaś inspiracji drugorzędnych wyniki naszych poszukiwań można podsumować stwierdzeniem, iż własne studium Franciszki było ubogacone lekturą dzieł teologicznych i ascetycznych między innymi takich osób, jak Teresa z Avila, Jana od Krzyża czy Franciszek Salezy. Nie bez znaczenia są w jej przypadku także odprawiane liczne dni skupienia i rekolekcje, poprzez które Maria od PJDП otrzymywała światło pomagające rozeznawać i podejmować trudne, wręcz radykalne decyzje.

Czwarty rozdział ukazuje postaci najważniejszych spowiedników i kierowników duchowych oraz ich ewentualny wpływ na wybory dokonane przez Założycielkę, nie tylko pierwsze, ale również te pogłębiające najwcześniejsze intuicje duchowe. Tutaj wyniki interpretacji źródeł można podsumować następująco. Po pierwsze, fakt, że Siedliska wybrała Świętą Rodzinę jako wzór dla swojego własnego życia duchowego oraz nowopowstającego dzieła nie był przypadkowy. Wybór ten był wynikiem zarówno bezpośredniego działania Ducha Świętego, jak również konsekwencją atmosfery tamtych czasów panującej w Kościele. Ponadto Franciszka Siedliska otrzymywała bardzo konkretną pomoc poprzez kontakty ze spowiednikami, co jednak nie uchroniło jej przed zawirowaniami i trudnościami.

Jej kierownicy tacy jak: o. L. Lenzian OFMCap, o. P. Semenenko, o. A. Lechert, o. J. Cormier czy o. van Rossum byli traktowani przez nią jako rzeczywiste narzędzia woli Boga. Szczególne miejsce zajmuje także osoba br. Stefana Rembiszewskiego wraz z jego domniemanymi wizjami, które diametralnie zmieniły życie Siedliskiej oraz przedziwna relacja jaka się wytworzyła między nimi. Koniecznie także należy wskazać na zdolność do asymilacji i interioryzacji rozlicznych treści duchowych, jakie docierały do Siedliskiej czy to właśnie

za pośrednictwem spowiedników, teologów, czy też osobistej lektury. Ślady takie odnajdujemy w obfitych materiałach źródłowych, a prezentują one ogromnie szerokie spektrum poszukiwań Marii od PJDП. Warto tu wskazać na elementy duchowości

franciszkańskiej, zmartwychwstańczej, ignacjańskiej, karmelitańskiej, benedyktyńskiej czy kartuskiej.

Wszystkie wyżej wymienione czynniki opisane w rozdziałach trzecim i czwartym, uzupełniając się dały impuls do rozpoznania nowej drogi, odkrycia Świętej Rodziny, jako osobistej drogi charyzmatycznej Marii od PJDP¹⁴.

Ostatnią przestrzenią naszych poszukiwań w rozdziale piątym jest opis wybranej drogi wraz z jej charakterystycznymi elementami, także w kontekście życia mistycznego, które stanowi normalną i pełną realizację chrześcijańskiego powołania do świętości. Przedstawiona koncepcja jest zaprezentowana jako propozycja drogi dla chrześcijan zarówno żyjących życiem rodzinnym, jak i konsekrowanym. Elementy wyróżniające są widoczne zarówno w przestrzeni praktyki modlitwy kontemplacyjnej, pozostawania w miłującej obecności Boga, jak i relacji międzyludzkich budujących prawdziwą komunię. Ponadto duch kenozy kompletnie nie roszcący sobie praw do panowania nad innymi i zupełnego powierzenia się Bogu, są przykładem praktyki ascetycznej dającej prymat pracy wewnętrznej nad zewnętrznymi aktami. Efektem takiej postawy jest dynamiczna misja, opierająca swą siłę nie na sprycie, ale na mocy płynącej z łaski Boga, poprzez posłuszeństwo Jego Słowu.

Jesteśmy świadomi, że wiele osób pisało już wcześniej, czyli przed Siedliską, na temat Świętej Rodziny i wiele jest i było rodzin oraz wspólnot w różnych krajach, które realizowały swe powołanie chrześcijańskie wzorując się na Rodzinie z Nazaretu. Jednakże zaprezentowana przez nią droga ma swój niepowtarzalny charakter definiowany krótko, jako życie prowadzone w obecności Boga. Wszystko to, co przeżyła, a w rezultacie i zaproponowała innym Matka Siedliska jest cenne i godne uwagi.

¹⁴ Por. F. Cegiełka, *Duchowość Nazaretu*, Rzym 1963, s. 29.

J. Anna Mierzejewska

PhD student UKSW

Warsaw 20.03.23

Summary of the PhD dissertation entitled
“Nazareth spirituality in perspective
bl. Mary of Jesus the Good Shepherd - Frances Siedliska
(1842 -1902)”

Each of the founders and foundresses of a religious congregation or an institute of consecrated life enriches the universal Church with the discovered charism, showing the extraordinary generosity of God in the proposals of the way, which God makes to people. Frances Siedliska, attracted by the ideal of the Holy Family of Nazareth, is one of many who followed this path, having her originality. She is one of many, because she belonged to the monastic tradition since the 4th century; Nazareth spirituality was a fertile ground on which such people as Bolesława Lament, Jan Bertier and Charles de Foucauld could grow¹. At the same time, Siedliska was going her only way, keeping characteristic elements for Nazarethanean spirituality.

The subject of our dissertation is the figure of the Polish Blessed Mary of Jesus the Good Shepherd - Frances Siedliska (1842-1902) and the path of Nazareth spirituality discovered and described by her. Franciszka's ideal, which she studied diligently throughout her life, and which she recommended to follow, was the practice of virtues and following the model of the hidden life of the Holy Family. On this path, the Blessed Mother Siedliska reached full assimilation to Christ and invited others to join her, founding the Congregation of the Sisters of the Holy Family of Nazareth². We can say, according to Fr. K. Hołda, that the spiritual life of the Foundress of the Nazareth Sisters was mainly related to the founding, leading and development, in spiritual and formal matter, of the newly established religious

¹ Cf. A. Leonczak, *Franciszka Siedliska, jako Założycielka Zgromadzenia Sióstr Najświętszej Rodziny z Nazaretu*, Rzym 1996, p. 78.

² Cf. A. Riccardi, *Franciszka Siedliska. Matka Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza Założycielka Zgromadzenia Sióstr Najśw. Rodziny z Nazaretu*, tr. I. Krajewska, W. Minkiewicz, Rzym 1987, p. 268.

family. In all that, inspirations received from God concerning the essence of Nazareth spirituality were fully revealed³.

In the perspective of Mary of Jesus the Good Shepherd, many persons were present: families, single people and priests. The most important thing was her desire to follow the example of Jesus, Mary and Saint Joseph; we try to present it in this dissertation. Such desire leads, among other things, to the discovery of Nazareth spirituality as a way for all the Christians, despite of their social degree or situation.

The context in which we meet Mother Siedliska is complex. It should be emphasized that the entire 19th-century century lived in the rhythm of rapid changes, in the atmosphere of dynamically clashing numerous intellectual and social views⁴. Transformations are visible in the economy, science, art, as well as in customs⁵. Changes are also taking place in the Church, although Catholics of the time tend to defend their position rather than develop new theological concepts. They must resist the tendencies of secularism, liberalism, socialism/communism as well as predatory capitalism. In addition, they faced remnants of quietism and jansenism⁶. The apparitions of Mary in La Salette (1846) and Lourdes (1858) were of great importance. An exceptional event was the announcement of the dogma of the Immaculate Conception of the Mother of God (1854)⁷ and the sessions of the First Vatican Council (1869-1870)⁸.

In this sense, the social environment of Siedliska is an important space. Born in Roszkowa Wola in Mazovia, the only daughter of a wealthy landowner, she received a traditional formation in religious matter, related to the specific nature of Polish Catholicism, in culture and in the education system of that time⁹. There, the woman's main mission was the family space, managed and secured by her husband if he was at home. When the aspirations of certain women of the class of landowners were different, they could look for activities in religion, philosophy, and sometimes in ideologies and politics¹⁰. As for the religious vocation, it was not taken into consideration among nobility in the nobility because of the negative

³ Cf. K. Hołda, *Za Jezusem z Nazaretu*, Rzym 1979, p. 21.

⁴ Cf. N. Davies, *Europa*, tr. E. Tabakowska, Kraków 2010, p. 759.

⁵ Cf. K. Estreicher, *Historia sztuki w zarysie*, Warszawa-Kraków 1986, p. 482; T. Kizwalter, *Historia Powszechna, Wiek XIX*, Warszawa 2007, p. 360-364.

⁶ Cf. J. Aumann, *Zarys historii duchowości*, tr. J. Machniak, Kielce 1993, p. 267-282.

⁷ Cf. M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego, Czasy Nowożytne*, Warszawa 1991, t. III, p. 380.

⁸ Cf. M. Chaberek, *Papieże wobec problemów teologicznych XIX wieku*, Lublin 2009, p. 7.

⁹ Cf. A. Leonczak, *Franciszka Siedliska*, p. 60; De Chantal Dylewska, *Out of Nazareth*, New York 1974, p. 11.

¹⁰ Cf. E. M. Kostrzewska, *Ziemiarki Królestwa Polskiego i polityka (przełom XIX i XX wieku) Konteksty, uwikłania, wybory, Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XV* (2015) 43.

image of monastic life inherited from the Enlightenment¹¹. At the same time, great number of sisters in congregations were coming from the small nobility.

All the issues discussed in our dissertation are based on the analysis of the historical sources, mostly on the numerous writings of Siedliska. The legacy of Mother Mary is huge; there are about seven thousand letters to various people left by her. In addition, we deal with a large number of notes made in notebooks, on sheets of various sizes or notes¹². Much of the source material still remains in manuscripts, and some of them are compiled; they are available in typescripts. The most important works that have been compiled and published are: *Autobiografia*, *Dziennik duchowy* (two volumes), *Rozmowy z Panem Jezusem*, *Konferencje*, *Wybór listów*. Because of the vastness of the source literature, our analysis is limited to the sources published in print and those available in typescripts. In addition, we have a number of items that are biographical, quasi-historical or touching on topics related to the founding and functioning of the Congregation of Nazareth Sisters.

Despite such an abundance of material, research on Nazareth spirituality of Mary of Jesus the Good Shepherd (Siedliska) was not easy. First of all, many sources are incomplete (e.g. the most sensitive part of the autobiography has been lost); the writings are marked by the style of Frances' era. At present, there is no critical biography of the Foundress of the Nazareth Sisters; such a biography would be helpful to organize many events chronologically; it would also provide a basis for more in-depth research on the history of the charism of Frances Siedliska. The third difficulty is related to the studies. The available publications on the Mother Mary mostly present her in two views. The first: in the function of the Foundress of the Congregation of Nazareth Sisters, ignoring the broad context of the way she discovered as a proposal for Christians. The second: a presentation of Siedliska as a precursor to the concept of the Second Vatican Council or as an example of virtues confirming beatification. Such a view *ex post* is typical for the biographies of famous persons. In this way, our Blessed was somehow closed in a role limiting the way of looking at her rich and holy life, and the conclusions we find there are unfortunately homogeneous.

Equally problematic issues include the lack of a correct, historical verification of the figures of two Capuchins: father Leander Lenzian and br. Stefan Rembiszewski and their role in the process of discerning and deepening the understanding Mother Siedliska's own charism. The matter of alleged visions of brother Stefan comes to the fore here. It is primarily

¹¹ Cf. J. Kłoczowski, *Od pustelni do wspólnoty*, Warszawa 1987, p. 267-268; M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego. Czasy nowożytne 1758-1914*, Warszawa 1991, t. III, p. 19.

¹² Cf. A. Leonczak, *Wstęp* in: *Wybór listów*, F. Siedliska, s. XVI; A. Leonczak, *Franciszka Siedliska*, p. 12.

about the lack of evaluation of this content by the Church institutions, as well as the critical study of the records that remained in the General Archives of the Sisters of Nazareth in Rome.

This study consists of an introduction, five chapters, an appendix, a conclusion, a bibliography and a list of abbreviations used. Each of the above-mentioned parts presents issues developed with appropriate research methods. We use the method commonly accepted in this type of work, i.e. historical, analytical-comparative and synthetic. They made it possible to locate Franciszka Siedliska's activity in the historical, cultural and religious context, as well as in the monastic tradition. A query of Siedliska's statements regarding our topic was also made, commented on with the help of other historical, theological and contemporary studies.

Our analysis of the sources was aimed at indicating and describing the originality of the way of Nazareth spirituality. The above research resulted in the following conclusions. In the first chapter of the work, we present the broadest possible general base, which is the basis for the spirituality of Nazareth, through the interpretation of biblical and apocryphal records and references to the discoveries of biblical archaeology, and we show a particularly evangelical search for the Mother Mary and possible apocryphal and archaeological connotations. Everything is complemented by a list of theological thoughts on the Holy Family from the Fathers of the Church to the present day of Franciszka Siedliska, whose influence is also visible in her legacy.

The next space of our search in the second chapter is to present the view of Mary of Jesus the Good Shepherd, on the Holy Family. At the beginning, the characters which makes up the Nazareth Community were exposed, and then, following Frances Siedliska, we pointed out the characteristic elements of this community. The above presentation is of key importance, because it shows the uniqueness of the discovery and the chosen direction of imitation as a hidden life, which by the power of God's grace is becoming the Kingdom of His Love. It is the act of the Incarnation that is a special moment that changes everything and begins a completely new stage of the God-man relationship.

The third chapter is devoted to the story of Siedliska's; it presents what in her life is the first and direct source of choosing Nazareth spirituality as her own, and what can be classified as secondary inspirations. One of the most difficult issues turns out to be finding the first and direct inspiration not only in the context of spiritual space, but also in historical space. Here, the results of our research do not give us an unambiguously answer, which is why we point to several equally inspiring elements, such as the legacy of M. Wojewódzka and the group of Lublin tertiaries, incarnation elements of Franciscan spirituality, and finally the

alleged visions of br. Stefan, the content of which directly concerned Siedliska, but inspired not her, but her spiritual director, father Leander. Above these factors there is an overwhelming influence of God's grace through interior enlightenment that Francis received not only during the prayer.

In the area of secondary inspirations, the results of our search can be summarized by saying that Franciszka's own study was enriched by reading the theological and ascetic works of such as Teresa of Avila, John of the Cross and Francis de Sales and Thomas of Aquinas. Not without significance in her case are also the numerous days of recollection and retreats, through which Frances Siedliska that helped her to discern and make difficult, even radical decisions.

The fourth chapter shows the figures of the most important confessors and spiritual directors and their possible influence on the choices made by the Foundress, not only the first ones, but also those deepening the earliest spiritual intuitions. Here, the results of interpreting the sources can be summarized as follows. Firstly, the fact that Siedliska chose the Holy Family as a model for her own spiritual life and the newly created work was not accidental. This choice was the result of both the direct action of the Holy Spirit and the atmosphere of the Church at that time. In addition, Franciszka Siedliska received very specific help through contacts with confessors, which, however, did not protect her from turmoil and difficulties.

Her spiritual guides, such as father L. Lenzian OFM^{Cap}, father P. Semenenko CR, father A. Lechert, father J. Cormier OP or father van Rossum CSsR, were treated by her as real instruments of God's will. A special place is also occupied by the person of br. Stefan Rembiszewski along with his supposed visions that radically changed Siedliska's life and the strange relationship that developed between them. It is also necessary to point out the ability to assimilate and interiorize the numerous spiritual contents that reached Siedliska, whether through confessors, theologians, or reading. We find such traces in abundant source materials, and they present an extremely wide spectrum of Mary 's of Jesus the Good Shepherd searches. It is worth pointing out here the elements of Franciscan, Resurrectionist, Ignatian, Carmelite, Benedictine and Carthusian spirituality. All the above-mentioned factors described in chapters three and four, complementing each other, gave an impulse to recognize a new path, the discovery of the Holy Family, as the personal path of the Siedliska's¹³.

The last area of our search in chapter five is the description of the chosen path along with its characteristic elements, also in the context of mystical life, which is the normal and

¹³ Cf. F. Cegielka, *Duchowość Nazaretu*, Rzym 1963, p. 29.

full realization of the Christian vocation to holiness. The presented concept is shown as a way forward for Christians living both family and consecrated lives. Distinguishing elements are visible both in the practice of contemplative prayer, remaining in the loving presence of God, and in interpersonal relationships that build true communion. In addition, the spirit of kenosis, which does not claim any rights to rule over others and to fully entrust itself to God, is an example of ascetic practice that gives priority to internal work over external acts. The result of such an attitude is a dynamic mission, basing its strength not on cleverness, but on the power flowing from the grace of God, through obedience to His Word.

We are aware that many people have already written about the Holy Family before Siedliska, and there are many families and communities in various countries that follow the example of the Family of Nazareth. However the path presented by Mary of Jesus the Good Shepherd has its unique character, defined briefly as a life led in the presence of God. Hence everything what she discovered and experienced and foods of others, is valuable and worthy of attention.